משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר מועד

לחם שמים על משנה מגילה

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה מגילה

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-מגילה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ג 7
משנה ז 10
משנה ח 11
משנה ט 11
משנה י 11
פרק ב 11
משנה ב 11
משנה ד 13
משנה ה 13
משנה ו 14
פרק ג 15
משנה א 15
משנה ג 15
משנה ז 15
פרק ד 16
משנה א 16
משנה ג 17
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 21
משנה ז 22
משנה ח 22
משנה ט 24

פרק א

משנה א

מימות יהושע. כתב הרע"ב כדי לחלוק כבוד לא"י כו'. לקח זה מהרמב"ם. ועמ"ש בזה בס"ד בביאורי לטא"ח (סי' תרפ"ח):

משנה לחם

כרכין קורין. ע"ד ותעל שועת העיר השמים. קול הקריה הומה.

משנה לחם

כפרים עיין פרש"י. ומקרא מלא הוא בידינו בשמואל עד כופר הפרזי. מכלל דכפרים בכלל פרזים נינהו.

משנה לחם

כפרים הפ"א בקמ"ץ. ככתוב נלינה בכפרים. וכך אנו שונין. אע"פ שכבר נמצא גם במשקל אחר. נקוד חיר"ק. ונועדה בכפירים. אינו ברור שיהא שם מקובץ מענין זה. ולפי משקלו יהא הנפרד כפיר. ואינו במציאות. אבל משקל כפרים. אע"פ שגם הוא קשה לגזור ממנו היחיד. כי ידמה א"כ היותו כפר כולו קמוץ. בפלס חכם דבר. מ"מ יש לומר שנקבץ מהנפרד כופר הקודם. ויש לנו דוגמתו. כפרים עם נרדים. מחובר מהנפרד אשכול הכופר. וכן בקרים מן בוקר. בשמים מן בושם. אוהלים מן אוהל ואולם כפר שם הנפרד. אנו קורין הכ"ף בשו"א. והפ"א פתוח"ה. ככתוב וכפר העמוני. יהושע י"ח.

משנה לחם

בלח"ש דכשחל י"ג לבני כפרים בשבת. נ"ב (ר"ל בעת שחל כך. ולא נקיטנא לבני כפרים. לומר שזהו זמנם. אלא משום דלא שייך אלא לגבי כפרים. ובדיעבד קאמינא. כדפרישנא יאות בסיפא דלישנא. ובחנם הוקשה לשוני זה לבן אחותי. באמרו דלעולם לא יחול זמן קריאה לבני כפרים א"ל בב' וה'. **והא** בהדיא אמינא דבאם אירע שלא קראוה כו' שמא הותרה.

משנה לחם

ובאמת אע"פ דבלשון שמא וספק אמרתי. סברא ברורה היא. דהא צריכין שיהו פנוין בי"ד. ואם לא קראו ביום כניסה. מ"ט לא יקראו אפילו בשבת. כיון דגזרה דרבה לא שייכא בהאי גוונא. על כן אני אומר שישו בני מעי. אם ספקות שלכם כך.

משנה לחם

מקדימין ליה"כ ע"פ רע"ב שכתב והכפרים אינן בקיאין כ"כ לקרות. וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר. והוא פירש"י. **ואיכא** למידק. היאך יוצאין בני הכפרים ידי חובתן. ע"י אחד מבני העיר. שאינו מחויב בו עכשיו. **וצ"ל** כיון שבשעת הדחק יוצאין אף בני עיירות. אם מקדימין לקרות ביוהכ"נ. כמו שכתבתי בס"ד במו"ק (סתרפ"ו) דהכי ודאי מסתברא. דלא גרעי בני עיירות מבני כפרים. שהתירו להם להקדים מפני הצורך. **ושמא** מטעם זה בדיעבד יוצאין בכך. אף שלא לצורך. משו"ה גברא מיחזי חזי. ובר חיובא מיקרי. ומצי מפיק לאחריני. אע"ג דאיהו לא נפיק בהכי האידנא. דלא מיכוין לצאת.

משנה לחם

וכי מתכוין איהו לדידיה נמי. משמע לי דנפיק בהכי בדיעבד כדכתיבנא. ואית ליה מיהדר מיקרי בי"ד בלא ברכה. הכי חזי לן בס"ד.

משנה לחם

ואיברא הר"ן ז"ל כתב. דמשמע ליה דאחד מבני העיר אינו פוטרן לבני כפרים. משום דהו"ל שאינו מחויב בדבר. והכי איתא בהדיא בירושלמי.

משנה לחם

ואף לפ"ז יכולני ליישב פירש"י ז"ל. דהא מיהא בעונים אחריו מה שהוא אומר. סגי. דודאי לא עדיפא מהלל ובה"מ דאורייתא. דאשה. וקטן מוציאין לגדול כה"ג. כ"ש למ"מ דרבנן. ועמ"ש בס"ד במו"ק (א"ח סקפ"ט) וזה פשוט ומספיק שלא לדחות דברי רש"י. **אלא** שיש לעיין איזה צורך הכריחו לרש"י ז"ל. לפרש שהכפרים צריכין לאחד מבני העיר שיקראנה להם. כי לענ"ד נראה שא"צ לומר כן. ואפילו תימא שגם הם בקיאין לקרותה. מ"מ מוכרחים לבוא לעיר. כשמקדימין לקרותה שלא בזמנה. משום דקיי"ל מגלה שלא בזמנה. בעשרה. ובכפרים לא שכיחי בי עשרה טובא (דאי אית בהו עשרה בטלנים. הרי דינן כעיר גדולה) ולכן אחר שהתירו להם להקדים. נדחו ליום הכניסה. דאתו בלא"ה למיקרי בספרא. **והיינו** נמי. משום דאין קורין בתורה בפחות מעשרה. על כן באין לעיר ביום הכניסה לעולם. ולא משום חסרון בקיאות. וזה ברור לע"ד. באופן שאין הכרח כלל. לומר שצריכין דווקא שיקראנה להם אחד מבני העיר. אלא הן מתקבצין בעיר למנין עשרה. לפי שאינו מצויין הרבה ביחד בכפרים כאמור. **ובודאי** אף בני העיר מצטרפין עמהם לעשרה. דמשום פרסומי מילתא בעלמא. בעינן כנופי בי עשרה. **והשתא** לא מוכח מידי מהכא. אי מקרי כה"ג שאינו מחויב בדבר. ולא נחתינן להך ספיקא. דמשמע דתלמודא דידן לא ס"ל הכי. מדשתיק מנה, **ושמע** מנה חדא. וחדת היא במתניתין. דהכין הילכתא. שלא בזמנה ודאי צריך לאהדורי אבי עשרה. כדאיתא בגמרא. ורמיז לה רבי נמי. כדפרישנא טובא דכוותה בס"ד.

משנה לחם

מה שתפס בתי"ט על לשון הרע"ב. במ"ש כדי שיהו פנויין. דלא קאי במסקנא. **לא** הבינותי. כי היכן מצא כלשון הזה בגמרא. וכדי שיהיו פנויין. הכי נמי משמע. דתקנתא דכפרים היא. מפני שמספקן. וצריך א"כ שיהו פנויין. וק"ל אין להאריך.

משנה ב

חל להיות בע"ש עיירות ומוקפות חומה קורין בו ביום. כתב הרע"ב שאין קריאת מגילה בשבת גזרה שמא יטלנה בידו ויעבירנה דהכל חייבין בקריאת המגלה ואין הכל בקיאין כדאיתא בגמרא. וקשיא לי א"כ למה קורין בס"ת בשבת. וניחא לי במ"ש הטור דהקורי' הפרשה צריך לסדר אותה תחלה כו' ואם כן כל הקוראין בקיאין. עכ"ל בתי"ט:

ומלבד שתירוצו זה דחוק ואינו מתקבל כלל. וכ"ש למנהגינו שמקרין את מי שיודע כמי שאינו יודע שהוא שקר במ"כ (והלואי שיהו מיעוטא דמיעוטא מהחזנים וש"ץ בקיאין בדורינו זה. ואולי יאמר הרב בזה שתקנתם קלקלתם. שאחר שאין חוששין לדקדק בקריאתם. שוב אין לגזור שמא יעבירו ברשות הרבים. א"כ לא העלה תשובה לטענתו. וחזרה הקושיא למקומה למה חששו במגילה יותר. אלא שגם זה הבל. שלעולם תקנת חז"ל עומדת וקיימת. אף אם בטל הטעם שמחמתו גזרו ותקנו. אין בידינו לבטלו. והגע בעצמך הרי שאין לנו ר"ה גמור. ואעפ"כ אסור):

נ"ל שאינו עולה יפה. דאדרבה כיון דבמגילה אין הכל בקיאין ולא רגילין בה כלל. כמו בס"ת שיותר הכל בקיאין בה קצת מיהא. א"כ פשיטא שצריך לסדר אותה תחלה. כדי שיהא בקי לקרותה כהוגן:

ואין לומר דמגילה שאני שאין מדקדקין בטעיותיה כדאיתא בירושלמי. א"כ כ"ש תמה על עצמך מהו הבקיאות שגזרו בעבורו. אלא ודאי אף שיצא בדיעבד. מכל מקום לכתחלה צריך לקרותה כתיקונה ובטעמיה כמו בס"ת. (ואפשר גם בס"ת אינה מעכבת קריאת טעות כגון חילוף יהודים ביהודיים וק"ל. אע"פ שכמדומני כבר כתבתי פנים להפך) וא"כ הדבר פשוט דבעיא סידור:

אבל אני אומר ליישב באופן אחר דבקריאת התורה ליכא למיגזר. כיון שאינה אלא בעשרה ולציבור זריזין מסורה. אבל קריאת מגילה בזמנה. דאפילו ביחיד שפיר דמי. ולכל מסורה. שייך למיגזר:

ועוד מפני נשים שחייבות בה ג"כ. והן קלות הדעת. ודוק דהיינו דאמרינן הכל חייבין בקריאתה. שהוא ודאי יתור לשון לכאורה. ולפירושינו מדוקדק מאד ונכון. והטעם אמת בלי פקפוק:

ויש להרוויח וללמוד מתירוצי זה דבר חדש. הילכתא למשיחא בזמן שישראל שרויין על אדמתן. דכשחל י"ג לבני כפרים בשבת. כיון שאין קורין אותה אלא בעשרה. יכולין לקרותה בשבת. כיון שאינה מסורה ליחיד לכל איש בביתו. הדר הויא לה כקריאת התורה. וכערבה דלשלוחי ב"ד מסורה [סוכה ד' מ"ג ע"ב]. ומתני' תקנתא דכפרים אשמעינן אבל אם אירע שלא קראוה ביום כניסה שלהם שמא הותרה להם ודוק היטב:

ומ"ש הרע"ב מ"מ אין קורין ויבא עמלק אלא בשבת וסעודת פורים כו' ולכ"ע אין עושין אותה בשבת עכ"ל. עיין בספר עיבור שנים הנקרא תיקון ישששכר:

משנה לחם

ומוקפין בו ביום בגמרא אמרו הטעם. מה כל שנה אין מוקפין קודמין לעיירות כו'. וכתב תי"ט ולא

ידעתי מי הכריע להר"ן לתת טעם אחר. שבו קריאה לרוב העולם ע"כ. **ולענ"ד** פשוט שהוצרך לכך. דאי לאו האי טעמא. דילמא נימא מה כל שנה זמנו של זה לא זמנו של זה. וידחו א"כ גם עיירות. או יקדימו מוקפין. ומה ראית. אלא על כרחך. משום דהכי מסתברא. מוטב ידחו מוקפין לבדם. וכיון דאידחו. אוקמינהו איום קריאה לרוב העולם.

משנה ג

והקהל. פירש הרע"ב וחייבים להביא טפם ובשבת א"א וכ"כ רש"י. וטעמא אף על גב דנושא חי פטור כו'. ועוד שאם הוא קטן שאינו נוטל א' ומניח א' אפשר דחייב. וטף לא באו אלא ליתן שכר למביאיהן. וא"כ אפילו הוא קטן מאד יש שכר למביאיו ומביאין אותו עכ"ל בתי"ט:

והנה מ"ש בקטן שאינו נוטל ומניח דאפשר דחייב. כבר כתבתי דליתא. עיין פי"ח דשבת מה שכתבתי שם:

ומש"ע ואפי' קטן כמות שהוא יש שכר למביאי'. הא נמי לא נהירא ולא ברירא כלל, וטפי משמע דליכא מצוה אלא בקטנים שהגיעו לחינוך:

הגהה (ואין לטעון א"כ מהו ששאלו טף למה באין. תיפוק ליה לחנכן כמו בכל המצות. שאין זה כלום דלא שייך חינוך אלא במצוה עצמה. וכאן אין ההליכה גופה מצוה כראיית פנים בעזרה. שכל עיקר מצוה זו לשמוע משנה תורה. ומאחר שאין בהם דעת לשמוע. אין בהליכתם מצוה. וחינוך זה למה.:

ועוד לא מצינו חיוב מצוה בקטנים מן התורה. וכל חינוך מצוה שבקטנים. מדבריהם הוא בכל מקום. ולזה יפה שאל טף למה באין. ר"ל למה הזהירה תורה להביא. ותורה לא ציוותה על החינוך בחיוב מיוחד. אלא ע"כ ליתן שכר למביאין הוא. וזה אמת וברור:

והשתא מצינן למימר דבאמת בלא"ה שייך בהקהל חינוך. והיתה השאלה למה הצריכה תורה להביאן להזהיר על כך. ולעולם לא חייבה תורה ולא חכמים בהבאת קטני קטנים. ליתן עליהם שכר למביאין. אלא כקטנים דראייה. ושקלי אגרא עלייהו. כיון דלא מצו אזלי לחודייהו. אבל לא מסתבר לגמרי להביא העוללים ויונקי שדים לעזרה מפני הכבוד וק"ל. ואת מי יורה דעה יבין שמועה. גמולי מחלב עתיקי משדים. וגנאי הוא בלי ספק מה שאינו מהצורך לבאר. על כן אין דעתי מקבלת זה:

וכן יש להוכיח מדהשיב רבי תחת ב"ה. (רפ"ק דחגיגה) [ד' ו' ע"א] משמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו. וליקשי ר' לנפשיה ולב"ה מי ניחא. תינח בראייה דפטור. בהקהל מאי איכא למימר אמאי איפטר ליה. שלא העלתו חנה עד מלאת לו שתי שנים:

אע"פ שאם תעמוד למנין אי אפשר שלא חלה בהם שנת השמטה. אליבא דר"י דס"ל שנת חמשים עולה לכאן ולכאן. דסוגיא דגמרא דפ"ק דע"ז דייק כוותיה. וכן פסקו התו' בר"ה [ד' ט' ע"א ד"ה ולאפוקי] ושם במס' ע"ז [ד' ט' ע"ב ד"ה האי]. דוק ותשכח מכוון לשנת השמטה. שהרי עלי נמנה לשופט שנת תת"ל לאלף הג'. צא מהן תמ"ח שנים שעברו מהן במצרים. ובמדבר ארבעים. וי"ד שכבשו וחלקו. סך תק"ב שנה שלא מנו שמטין. ומשנת תק"ג התחילו למנות. נשארו שכ"ח לתשלום תת"ל. עשה מהם שמטות. ש' שנים הן שש יובלות. שקול שית שני שדי אפרטי. וכ"ח כלים בשמטו'. נמצאת שנת תת"ל ששית לשבוע. ובו בפרק נפקדה חנה. וילדה בפסח לתקופות הימים. וראוי היה להעלותו בחג. במוצאי שמטה. שהיו לשמואל שנה ומחצה:

ואפילו תאמר עלי שנתמנה בשנת תת"ל. קדם לפקידת חנה שנה. לא היה פחות מבן חצי שנה דוק היטב ותמצא:

ואם היה יכול להתברר שעמד עלי בתחלת שנת תת"ל. היה קשה אליבא דרבנן. דסברי שנת חמשים אתה מונה ולא חמשים וא'. ובזה אין אנו צריכין לכל הטורח. שהחשבון פשוט ששנת תת"ל היא שנת השמטה:

ובאמת שכן הוא הדבר שהרי בר"ה נפקדה חנה [ר"ה ד' י"א ע"א]. ובו ביום נמנה עלי. כדברי התו' [ד' ה' ע"ב ד"ה ומי] בתענית ורש"י בנזיר (דה"א):

ואין לדקדק מלשונו שם שמנכה שנה לעיבורו. דעל כרחין הך פקידה שתתעבר. כך נגזר עליה בר"ה. לא שנפקדה מיד. דמנא ליה לרש"י הא. ואדרבה הנך פקידות שוות נינהו וגמרן מהדדי. וכמו שבפסח נולד יצחק. הכי נמי משמע קרא דלתקופות הימים. דאפרוס הפסח קאי:

ולא בא שם רש"י אלא לכוין החשבון. על ידי שצריך עכ"פ לנכות שנה לעיבורו. דלא קחשיב לה. כיון דאינה שלמה. ולא שנולד בסופה. וא"כ שנה ראשונה שלו תת"ל. והיא שנת השמטה לרבנן. ובסופה היה לשמואל כששה חדשים:

אלא שעדיין יש מקום למתעקש שאין הכרח לדעת הנז'. ואולי יאמר שקיבל נשיאותו באמצע השנה לבריאת העולם. או בסופה שהוא זמן הקהל. לכן בקשנו חשבונות רבים. דאם כן פשיטא דתיקשי עליה דר"י. דסוגייא כוותיה אזלא. במה נפטרו חנה ושמואל מהקהל. ועל כרחך הו"ל לרבי לאסוקי אדעתיה. דשאני שמואל דמשום מפנקותא יתירתא. איפטר ליה אפילו מהקהל. וכ"ש מראייה ולא תידוק מדי:

אע"כ פשיטא ליה לר' נמי דגמרינן ראייה ראייה מהקהל. לענין זה דלא מיחייבי קטנים. אלא דומיא דראייה. ור"ל שלא מג"ש גמורה. אלא כאסמכתא. וקצת נראה כן מסוגיית הירושלמי אף שאין כן דעת התו':

אי נמי קטנים הללו. שבראייה הן חייבים רק מדבריהם. בהקהל חייבין מן התורה. כנלע"ד דברים ברורים ומוכרחים **ע"כ הגה"ה**): דומיא דראייה דליתא לחיובא גבי קטנים. אלא בקטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות. וכה"ג בשבת שרי אפילו לכתחלה. ותיובתא כלפי שנאיה דרש"י ז"ל :

ועוד לפי מה שכתבתי בס"ד בפ' מפנין. דליכא חיוב חטאת בקטן כל שהוא בן שמונה. ואפילו הוא חולה ליכא אלא איסורא דרבנן. ואין נראה שמפני זה ידחו זמן הקהל. וגם אפילו היה מצוה אף בקטנים מאד כדבריו ז"ל. אחר שאפשר להם לקיים המצוה בגדולים קצת. ולהניח בבית הטף הקטן מאד. למה נדחה המצוה מעיקר זמנה ונחמיצנה. ולכן נראה שטעמו של הירושלמי עיקר:

אלא פריעה ופרימה. כתב בתי"ט אבל לענין וטמא טמא יקרא שוים הן כו'. וז"ש התו' פ"ק דמ"ק דבימי חלוטו צריך פריעה ופרימה וטמא טמא יקרא לפום ריהטא כתבו כן עכ"ל:

ובמחילת כבודו לא כן הוא. אך בדיוק כתבו כך כנראה שם והאמת אתם. ואיהו ז"ל הוא דלא דק בהא. דמה צריך המוסגר לכך. והלא כל עיקר שהצריכו הכתוב לזה הוא. כדי שיהו טהורים פורשים ממנו. כדאיתא במ"ק (דה"א) שטומאה קוראה ואומרת פרוש:

ומטעם זה נתרבו כל הטמאים לקריאה זו. להודיע לבני אדם שיזהרו מלהטמא בהם:

וא"כ ודאי דבר זה בטל הוא לומר שאף המוסג' טעון קריאה זו. שהרי הוא סגור ומובדל ומופרש בלא"ה. וזה ברור שאין כאן מקום לקריא' כלל אצל המוסגר. לא לבד שאי אפשר לומר שחייב בה. שזה טעות מוחלט כמו שביארנו בס"ד:

אלא אפילו רשות נמי לא הוי. רצוני אע"ג דאמרינן נמי [שם ד' ה' ע"א] שיש לו להודיע צערו. כדי שרבים יבקשו עליו רחמים. אפ"ה במוסגר. הא נמי לא שייך לגמרי. כי איך יקרא ויודיע שכבר הוא טמא. ועדיין לא הוחלט לטומאה. ואינו נקרא טמא עד שיטמאנו הכהן. בפה דווקא. ככתוב טמא יטמאנו וכ"ה בת"כ. וכל ימי הסגירו אעפ"י שמטמא. מכל מקום אין טומאתו מוחלטת. ואין לו להחליט טומאתו מעצמו. משום אל יפתח אדם פה כו'. וכאותה ששנינו בנגעים [פ' י"ב משנה ה']. אע"פ שהוא חכם כו'. אל יגזור ויאמר נגע נראה לי. ע"ש. וכן הוא כאן כנ"ל ברור בעזה"י:

משנה לחם

איזו היא עיר גדולה. כל שיש בה עשרה בטלנים נ"ל ברור. דהיינו טעמא דמילתא. דכיון דאיכא בי עשרה בבי כנישתא. דלא אתו למתא לגמרי. א"כ בהני מיהת לא שייך טעמא דדחיית כפרים ליום הכניסה (עמש"ל מ"א) ופשיטא דאינהו קרו לה בי"ד. בעיקר זמנה. דכל בי עשרה. צבורא מיקרי. ומהיכא תיתי לידחו. **ולדידהו** גופייהו. ה"נ דלא אצטריך תנא לאשמועינן מידי. דמאן אפקינהו מפרזים דכתיבי במגלה. ומסתברא דבעשרה סגי. ואי לאו הכי. מאי שיעורייהו. ותפסת מרובה לא תפסת. להכי אוקמינהו אשיעור חבר עיר. **אלא** כי אצטריכא ליה. משום הנך שאר בני כפרים. דאע"ג דאכתי חקלאי נינהו. ודיקולא מצואר ייהו לא נחית. להספיק לבני כרכים. קמ"ל דמ"מ כולהו גרירי בתרייהו די' בטלנין דתו לא מהני להו טעם שיהו פנויין צרכי כרכין. **ולא** אכפת לן לגמרי בתקנתא דהני ודהני. אפילו שיהו שאר בני הכפר שאינן בטלנין מרובין. אין הולכין בו אחר הרוב. אלא הרוב נמשך אחר המעוט. **והטעם** לפי שזמן אחד תקנו להם. וזמנו של זה אינו זמנו של זה. על כן אי אפשר שיקראוהו במקום אחד בשני פרקים. דוק.

משנה לחם

בלח"ש בחיוב מיוחד ואפילו אם תמצא לומר דמצות חינוך מן התורה. מכל מקום ודאי ליכא חיובא דחנוך. אלא בבן חמש או בן שש בכל המצות המעשיות. עמ"ש בס"ד במגדל (ברכת גבעון תעלה ג') ומו"ק א"ח (סי"ז).

משנה לחם

שם ס"פ זה. ואפילו ממצות המעשיות. פטור הקטן הצריך לאמו. **ולא** קיי"ל כשמאי דספ"ב דסוכה.

משנה לחם

ומותרין בהספד ותענית עיין בגמרא שילהי פ"ב דתענית. ובמ"ש בס"ד במו"ק ר"ס תרפ"ו.

משנה לחם

אבל י"ד וט"ו אסורין בהסו"ת. לבני כרכין ועיירות בשניהם. כדאיתא בגמרא. **מ"מ** דיני אבלות נוהגין בהם. עמ"ש שילהי מ"ק.

משנה ז

משנה לחם

אלא קרבן ע"פ רע"ב. **וה"ה** לענין ביאת מים חיים זה וזה שוין.

משנה לחם

ולאו שיורא הוא. כיון דטומאתן שוה. הכי נמי טהרתן. וחדא מילתא היא.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ בעזה"י נ"ב **ולא** שיורא הוא. דבחד קרא כתיבי. ונקט תנא לרישיה דקרא. וכמו שצ"ל לענין עטיה על שפם. כמ"ש תי"ט. **מיהו** איכא למידק. דהא לענין שילוח נמי שוין. ואמאי שביק ליה

תלמודא. מאי שייר דהאי שייר. **וי"ל** דשייר נמי תשמיש המטה. ומתניתין דלא כר"י. ולא כרבי. ולא כר"ח. אלא כריבר"י. דס"ל מוחלט נמי אסור בתש"ה.

משנה ח

משנה לחם

אף הספרים כו' אלא יוונית אין מגלה בכלל זה. **ע"ל** רפ"ב. **וכן** אינה שוה להם לטמא את הידים. עמ"ש בפ"ד דידים בס"ד.

משנה ט

משנה לחם

עפ"א דיומא. ופ"ב דמכות מ"ו.

משנה לחם

פר הבא על כל המצות שזדונן כרת ושגגתן חטאת.

משנה י

משנה לחם

עיין קונטרס בב"ה פ"ד.

פרק ב

משנה ב

היה כותבה. בירושלמי דייק ממתני' דמלאכה בפורים שריא. ודחי ומוקים לה בי"ד לבני כרכים.:

והוא פלא לכאורה. דמאי שיאטייהו דבני כרכי'. לקרות המגילה בי"ד. לצאת בה י"ח הא אינהו בני ט"ו נינהו. ומאי קמ"ל במתני' דיצא:

ואין לומר דמיירי בי"ד שחל בע"ש. דמוקפין נמי קרו בי"ד. חדא דאי הכי מעייל נפשיה בפלוגתא. דהאיכא ר' יוסי דנימוקו עמו. דס"ל כרכין נדחין ליום הכניסה. ותו דאי קרו בי"ד הא ודאי איתסרו להו נמי במלאכה. כיון דהשתא ע"ש זמנם הוא. דיום קריאה נאסר במלאכה:

גם אין לומר דאיירי בבן כרך שהלך לעיר וקרא עמהן. דהיכי דמי אי דעתיד לחזור. הרי קוראה כמקומו. ומה לו לקרותה עם בני העיירות. ואי דאין עתיד לחזור בו ביום. דע"כ בעי למקרי עמהם בי"ד. משום דפרוז בן יומו קרוי פרוז. א"כ הרי הוא כפרוז לכל דבריו. וצריך לנהוג בו י"ט בי"ד. לענין עשיית מלאכה נמי. אי אית' דאסירא. כמו שנוהג בקריאת המגילה. דהאידנא פרוז הוא לא מוקף. זה פשוט מאד. (וכמו שבן א"י

הנמצא בח"ל בי"ט שני של גליות. ואין דעתו לחזור שנאסר במלאכה כמותם) [פסחי' ד' כ"א ע"א]:

ועוד אי איתא דבהכי עסקינן. מאי איריא דדחיק לאוקמה למתני' בהני גווני דאמרן. דהיינו בנדחה מיומו. או ממקומו. דלא שכיתי כולי האי. ואיכפל תנא לאשמועינן כה"ג סתמא. טפי הו"ל לאוקמה בבני כפרים דמקדמי טובא. ואינהו ודאי לא אתסור במלאכה דהכי מסתברא טפי. ומאי דוחקיה דהירושלמי:

אלא ודאי צ"ל א' משתים. אי בעית אימא אפי' בני כפרים נמי מיתסרי במלאכה ביומייהו. ואי נמי לא מיתסרי. כיון דלא קביעי ושכיחי. בהו לא קמיירי. א"כ כל שכן שלא נתכוין לדרכים הללו שזכרנו:

אבל תדע באמת מן השמים זכו לי במציאה. וד"ת עניים במקומם. ועשירים שלא במקומן. דאזדא לטעמיה דאיתא בירושלמי ריש שקלים. במקום שנהגו לקרותה בשני ימים קורין. וס"ל דמיירי במקום שנהגו. ובבני כרכים עסקינן. וכיון דנהגו חיובא רמי עלייהו. דלהכי איצטריך תנא דידן לאשמועינן אם יצא וק"ל:

גם צ"ל דס"ל כשינויא קמא דגמרא דילן. דאפי' תימא מלאכה נמי קבילו עלייהו. הני מילי ביומיה אבל לא ליאסר בשניהם. ותלמודין לא צריך להך אוקמתא. דמסיק מלאכה לא קבילו עלייהו אפילו ביומיה:

ועוד נראה דאפי' להאיבעית אימא דלעולם נהוג. אפ"ה הא ודאי לא גרע מנטיעה של שמחה. והך כתיבה נמי דשמחה היא. וגם בלא"ה מסתברא דכתיבה כי הך שריא. אפילו למאי דנהוג איסור במלאכה. משום שהיא לצורך היום. דאפילו במועד איכא מרבוותא דשרו כה"ג. והרי בע"פ ובט"ב. כל כתיבה מותרת. אף שהמלאכה אסורה בהם:

משנה לחם

בלח"ש ס"פ כמותם. נ"ב והכי איתא נמי בהדיא בגמרא ספ"ק דתענית. דבני חמיסר וקרו בארביסר. אסורין כבני ארביסר בתענית. וה"ה למלאכה. למאן דלא מפליג בינייהו.

משנה לחם

שם טפי. וכדמוכח נמי ממתניתין דאע"פ שאמרו מקדימין. מותרין בהסו"ת. כל שכן במלאכה.

משנה לחם

שם קורין (והכי איתא נמי במסכת פרק בתרא (הלכה ח) **ונראה** שהיה קורין אותה בברכה. מדאצטריך לאשמועינן. דהא אי בעי למקרי כולא שתא. מי לא קרי. וכן מוכח לישנא דיצא דתנן. ומסייעא למ"ד מברכין על המנהג).

משנה לחם

אם כיון לבו. יצא קמ"ל אע"ג דקרי לה פסוקא פסוקא. ומפסיק בכתיבה או בדרשה והגהה. בנתיים.

משנה ד

הכל כשרין. כתב הרע"ב לאתויי נשים. עיין בגמרא (דד"א) תו' ד"ה נשים חייבות במ"מ. וברא"ש שם ומ"ש בס"ד:

משנה ה

ולמוספין. דכתיב דבר יום ביומו. נדפס בתי"ט זה"ל וצ"ע דתיפוק ליה מביום צותו עכ"ל:
ונ"ל דלק"מ ולטעמיה לידוק אמתני' אמאי תני למוספין כלל. דהא קרבן הן. וכל עבודות הקרבנות כבר שנויות במשנתינו בסמוך. דמשו"ה לא תני נמי תמידין לדעתי. עמ"ש בס"ד בשלהי פרקין:
אלא הכי פירושו דודאי משום שמצותן ביום. לא איצטריך למיתני מוספין כדפי'. דלהא אין הכי נמי דלא בעינן קרא אחרינא. דמביום צותו נפקא לכל הקרבנות [זבחים ד' צ"ח ע"א]. אלא דסד"א דיש להם זמן מיוחד ביום. ר"ל דווק' לאחר התמיד וקודם לו פסול. משו"ה איצטריכא ליה לאשמועינן. דאף הן כשרים כל היום. ולהכי מיבעי ליה קרא יתירא. לאורויי דמצותן כל היום ונכון דוק:
ואפי' אי אתיא מתני' כר' יהודא [ברכות ד' כ"ו ע"א]. דקרבן מוסף אינו קרב אלא עד שבע שעות. וכמ"ש לקמן בעזה"י. שפיר מיתני ליה לתנא שמצותן כל היום. כיון שהתחיל משהאיר המזרח. ונמשך עד רובו של יום:
ובד"ה ולמוספין. כתב תי"ט בשם הר"ן ותמידין לא תני. דשל שחר זמנו עד ד' שעות או עד חצות. ושל בין הערבים ליתיה אלא מז' ולמעלה עכ"ל:
כבר זכרתי למעלה שנ"ל מטעם אחר לא שנה תמידין. לפי שלא הוצרכו לכך. אחר ששונה כאן כל עבודות הקרבנות. ואפילו היתה מצותן כל היום לא היה שונאן. אבל משום שאין מצותן נמשכת עד תשלום כל היום. לא היה נמנע התנא:
ותדע דלא חיישׁ תנא להכי. דהא משמע פ' ת"ה דהלכה כר"י בשל מוספין עד ז' שעות ותו לא. דאין מוסף קרב אחר ז'. ותנן בבחירתא כוותיה. ואפ"ה תנן הכא ולמוספין. אלא כמו שפירשנו למעלה דכל היום. משמע מתחלת יום. תיכף משהאיר היום אפילו קודם הנץ החמה. ולאפוקי נמי לילה דלא. דמתניתין לא אתיא לאשמועינן. אלא דמעמוד השחר יום הוא. לכל הדברים שמצותן תלויה ביום דווקא. ומהמשך הזמן לא קמיירי. דאיכא טובא דאין מצותן כל היום כולו. אע"פ שמצותן ביום. כגון תמיד עד ד' שעות [ברכות ד' כ"ו ע"ב]. והרי פסח שאין מצותו אלא בין הערבים:
וא"כ היכי קתני זה הכלל כו'. והא לאו כללא הוא וצ"ל דאין למדין מן הכללות. ולדידן ניחא דפסח נמי כשר כל זמן שהוא יום. ואפי' שקעה חמה. כל שלא הגיע צאת הכוכבים:

משנה לחם

בסם פריש רע"ב שורש עשב. לקח זה מפירוש הר"מ. **אבל** לפירש"י ד"ה הוא. ממיני המחצבים. ואין לו עקר ושורש בעשבים. כי הוא נמצא במוצאי המתכות. וכן הקנקנתום. **ותי"ט** הרכיב שני הפירושים. ולא דק.

משנה לחם

בלח"ש ותו לא (ר"ל דנקרא פושע) שאין מוסף קרב אחר שבע שעות (כצ"ל) ותנן בבחירתא. נמחק כדמוכח ר"פ תמיד נשחט. ומהתם שמעינן ודאי דהלכה כר"י בזמן הקרבת מוספין. לא כרבנן דפליגי דס"ל דקרבי כל היום. ואפ"ה כו'.

משנה ו

כל הלילה כשר לקצירת העומר. עמ"ש בס"ד בתשו':

זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום. לאתויי סידור שני בזיכין גמרא ונראה לו דשייר נמי משיחה שבעה וריבוי דחינוך כ"ג. שאינן כשרין אלא ביום. כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' כלי המקדש:

דבר שמצותו בלילה. לאתויי אכילת פסחים. ושייר נמי קריאת מגילה וק"ש דלילה כך נ"ל:

משנה לחם

שם ס"פ בתשו'. והוא הדין לספירת העומר. דכשרה כל הלילה. עא"ח (סתפ"ח).

משנה לחם

שם ס"פ המקדש. **וא"כ**. תו דבר שמצותו ביום. נסוך המים בחג. אבל אינו כשר כל היום. שאין מנסכין המים. אלא בתמיד של שחר. **גם** מעשי פרה אינן אלא ביום. ובכלל הקרבנות היא. דחטאת קרייה רחמנא.

משנה לחם

שם ס"פ נ"ל. נ"ב **אע"ג** דאיכא למימר דשיירינהו משום דבק"ש פליגי בה. ובפלוגתא לא קמיירי. ומגלה דלילה. משמע לקצת רבוותא דאין עיקר מצותה אלא ביום. כמ"ש התו' וכן נראה ג"כ מממשנתנו. דנקטה ביום. ודלילה שבקה. **אפ"ה** שפיר אתו בזה הכלל. כיון דרבנן נמי כר"ג ס"ל בק"ש מדאורייתא. ומגלה נמי מיהת רבנן רמו חיובא אף בלילה. **וניחא** בהכי. דלא תיקשי מאי שייר דהאי שייר. **תדע** דאל"ה. אכילת פסחים נמי לאו שיורא הוא. דמדרבנן ודאי אין הפסח נאכל אלא עד חצות לכ"ע. כמ"ש ריש ברכות. **ואפשר** לומר. משום דשייר נמי ספירת העומר. כמש"ל. ואיברא הפוסקים מיפלג פליגי בה נמי. **ותו** שייר מצות ראיית פנים בעזרה. עמ"ש ריש חגיגה ס"ד.

משנה לחם

ואיכא תו דבר שמצותו בלילה. נסכים. וכן מלוי המים דנסוך בחג. ומלוי וקדוש מי חטאת. וכשרים כל הלילה.

פרק ג

משנה א

בני העיר שמכרו. עמ"ש בס"ד בביאורי לטא"ח (סי' קנ"ג). שם הארכתי במה שנוגע להבנת משנה זו ושלאחריה:

בדמיו. כתב תי"ט אע"ג דרחובה לשון נקבה. ואפשר דרחובה קרינן במפיק עכ"ל: **וכן** עיקר שקריאת התיבה במפיק. והסיפא מוכחת דקאמר לא יקחו את הרחוב ולא הרחובה. ולא נמצא משקל זה בעברי רצוני שלא יתכן לנו לגזור מן החמור חמורה כמו שלא יתכן לגזור הזכר מן הנקבה ולא נאמר בכזה דבורה דבור ודוק. אלא שלחז"ל היתה רשות נתונה מן [השמים] כמ"ש כמה פעמי' אין לך אלא כמו שאמ' הבו דלא להוסיף. אף שימצא דוגמתו בלשון חכמי' כאמרם **חמורה**. מ"מ בזאת הגזרה לא ימצא שם דבר נקבי פשוט בלי כינוי. בחול"ם עי"ן השורש רק בק"ח כמ"ש **רחבה** שאחורי הבתים. ולא אמר בשום מקום **רחובה**. וגם הגורס בדמיה אינה שונה אלא במפיק וכבר נודע כללו של הראב"ע כל דבר שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. ואף שהונח שם נקבי מיוחד בסימן ה"א הנקבה. אין בכך כלום. ואולי אינו סימן נקבה. אלא למשך כמצוי במקומות הרבה. וע"כ מאן דתני הכי או הכי לא משתבש:

משנה לחם

א"כ אף לא מעיר גדולה כו'. עתי"ט לשון גמרא. עד ולא משכחת מכירה בבה"כ. **כלומר** משום דשל עיר קטנה. לא יספיק לעיר גדולה.

משנה ג

משנה לחם

ועוד אר"י יל"פ אמתניתין דריש פרקין קאי. דקאמר חדא לחומרא. אין מוכרין של רבים ליחיד. אלא משום דתו' גרסי בההיא ר"מ. משו"ה כתבו מ"ש.

משנה ז

משנה לחם

בחנוכה בנשיאים עתי"ט. ומקרא מלא הוא בידינו. שנתחנך בו הבית בשניה. כמ"ש בס"ד במו"ק סתר"ע.

משנה לחם

בתעניות ע"ל מ"ד בתי"ט משמא דגמרא. דבתעניות שעל דברי הבצרות והצרות. ליכא קריאה בשחרית. **ומהתם** נשמע דהיכא דקרו בתעניות שחרית. אין מפסיקין. אלא קורין כסדרן. ובמנחה מענין התענית.

ומזה אני תמה על מנהגנו שקורין בכל התעניות שחרית ומנחה ויחל. ולדעתי אינו נכון בשום פנים לדחות פרשת השבוע שחרית. האידנא דקרינן ולא מעיינינן במילי דמתא בבי כנישתא.

פרק ד

משנה א

קראה אחד. בציבור . נראה לי ואיצטריך למיתנייה לאשמועינן דיצא הוא. והשומעים ממנו. דהו"א במגילה לא יצא השומע. דהא מברכינן על מקרא מגילה:

אף על גב דבתורה דווק' א' קורא וכל העם שומעין הכא סד"א דבעינן מצות קריאה דווקא. וכל א' צריך לקרותה לעצמו. ולא סגי בשמיעה. משום פרסומי ניסא. קמ"ל. ולא זו אף זו קתני:

אי נמי מילתא אגב אורחה קמ"ל. (והך תנא סתמא בי"ד קאי. בזמן עיקר מצותה) דבזמנה אפי' ביחיד כרב. ואף רב אסי מודה לו. דבדיעבד מיהא כי ליכא עשרה שפיר דמי. וליכא מילתא בגמרא. דלא רמזה רבי במתניתין. דאשמעינן הכא דבדיעבד מיהת יצא. אם קראה אפי' היחיד לבדו:

והשתא תרי מילי נינהו. דקראה א'. לא הוי דומיא דקראוה שנים. ויצאו דקתני. כל חד כי אורחיה. הא כדאית' ביחיד. והא כדאיתא בצבור. ותרווייהו מיצרך צריכי. דחדא לאשמועינן. דלא בעינן עשרה לעיכובא. ואידך דאפי' שנים קורין אותה בציבור. ונפקי כולהו:

ובשבת במנחה כתב הרע"ב ז"ל נמי סמוך לחשכה הוא כפירש"י. ור"ל דאיכא נמי ביטול. דמחשיכין על התחום כבספכ"ג דשבת:

והחותם. כתבתי"ט נראה דמשו"ה נהיגי עלמא למיקרי אדם חשוב באחרונה. ועוד שהאחרון שגולל ס"ת נוטל שכר כו'. ואעפ"י שעכשיו נתבטל המנהג עכ"ל:

ואני אומר מה צורך לתלות במנהגות שעברו ובטלו. ותלמוד ערוך הוא בידינו אחרון שקרא ד' משובח משום דמעלין בקודש. א"כ אף כאן אחרון חביב כדאמרינן בעלמא נמי:

ועוד מצינן למימר דכל סיום מצוה עדיף מתחלתה שכן אין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה [עיין סוטה דף י"ג ע"ב] וכתיב נמי טוב אחרית דבר מראשיתו. ומסכים עם מ"ש המפרשים בשמנה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן. [מנחות דף ל' ע"א] שר"ל גדול שבציבור. וכן המנהג לחזר אחר הסיום. ולקנותו בדמים יקרים. ועושים סעודה לגמרה של תורה כבמדרש:

משנה לחם

אין מפטירין עיין גמרא דשבת (כד"א) ובתו'. שם.

משנה לחם

ואין קורין פחות מעשרה רמז נאה לדבר עיין בית תפלה.

משנה ג

אין פורסין על שמע. עמ"ש בתי"ט במ"ב שלא נתבטל דין עובר לפני התיבה. אם יארע שנמצאו עשרה שהתפללו ביחיד. ועדיין לא שמעו מש"ץ קדיש וקדושה. ות"ל שכיוונתי לדעתו ז"ל בזה. שכבר כתבתי כן בביאורי לטא"ח (סי' ס"ט). בפשיטות ע"ש:

ואין קורין בתורה פחות מעשרה. כתב הרע"ב דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך העדה מה להלן עשרה שאין עדה פחותה מעשרה. התי"ט האריך להוכיח השמטת הלשון בפי' הרע"ב והחליט המאמ' להטעות פירושו באמרו אבל ודאי דטעותא הוי בידיה:

ואני איני רואה מקום הטעות שבד' הרע"ב. שהרי מפורשים היטב דגמר תוך תוך. ולא צריך לג"ש דעדה עדה. כיון דע"כ התם גבי קרח לא הוו בציר מעשרה. דמשו"ה נקראו עדה:

וא"ל דילמא בעינן טפי אי מהתם גמרינן. הא לאו מילתא דתפשת מרובה לא תפשת ואיזה שיעור לדבר. הא אין לך ללמוד אלא שאין עדה פחותה מעשרה וכלשון הרע"ב ז"ל וזה פשוט. ואע"ג דבתלמודא איתא נמי לג"ש דעדה עדה. לרווחא דמילתא הוא. ולא רצה הרע"ב להאריך בכך מאחר שאינו צריך. ועוד שסמך על המבין כדרך המפרשים הטובים:

ואין אומרים ברכת אבלים. כתב בתי"ט והיה נ"ל דתנחומי אבלים היינו ברכה שכנגד המנחמי'. ומשו"ה אין שורה פחותה מעשרה כו'. ובטי"ד (סימן שע"ט) כתב והאידנא אין לנו ברכת שורה ולא ברכת רחבה נראה מזה כמו שכתבתי אלא דבגמרא דכתובות פ"ק [דף ח' ע"ב] ברכה בשורה מי איכא וצ"ע עכ"ל:

ודבריו תמוהים במ"כ. דודאי אין הלשון סובל לפרש תנחומי אבלים. על ברכה שכגד המנחמים. ואי אפשר להשמע כלל. ודקשיא ליה מ"ט לא ליעבד בפחות מעשרה. אם אין שם ברכה. הא לאו מילתא. דלא גרע מעמדו יקרים עמודו. דבבציר מעשרה לאו אורח ארעא. הכי נמי שורה לא עבדי פחות מעשרה:

וע"ש בטור (סי' שע"ו) באריכות מהו ענין השורה. ושהיו מאריכין שם בכבוד המת ושבחו. וניחום אבליו. ומזכירין ג"כ משבחו של מקום. ועושין אותה במקום מעמד ומושב ומספד. וכל זה פשיטא דאינו ראוי בפחות מעשרה. אף שלא היו חותמין לברך בשם. כמ"ש שם הטור משמו של הרמב"ן ז"ל בפירוש:

והיינו נמי דאיתא בגמרא הנ"ל ברכה בשורה מי איכא. דפירושו ברכה בשם כדינה. אבל בלי ספק היו מקלסין בה להשי"ת בדברי שבח. כמו האל הגדול ברוב גדלו. ומברכין בשורה להאבלים. דהיינו נמי תנחומי אבלים. שאומרים להם תתנחמו ותתברכו מן השמים. כדרך ששנינו בפ"ב דסנהדרין. והיא היא ברכת שורה דנקט הטור (סימן שע"ט). דר"ל ברכת נחמה בלי הזכרת השם:

וזוהי ששנינו בפ"ג דמ"ק [דף כ"ז ע"א]. ואין אומרים ברכת אבלים במועד. (דהיינו ברכת רחבה שהיא בשם) אבל עומדין בשורה ומנחמין. הרי בבירור ממשנה שלמה שהשורה היא בלי ברכה. ואינה אלא תנחומין לאבלים כדפירשו הכא. ולישניה דהרע"ב אתי שפיר כפשטיה ומשמעותיה:

תשעה וכהן. ובתו' ק"ל אמאי לא בעי י"א דאין ב"ד שקול עכ"ל. ושמא י"ל בזה שאם היו שקולים הכהן מכריע. דלהכי אחשביה רחמנא לאומדן דעתו:

ואדם שאמר דמי עלי שמין אותו כעבד כמה יפה למכור בשוק כלשון הרע"ב. וכתב בתי"ט ור"ל ע"ע כמה הוא שוה להמכר כו'. והקשו בתו' דקרא בעבד כנעני הוא דכתיב ומנ"ל דעבד עברי איתקש עכ"ל:

ולא ידעתי מניין לו זה דנישום כעבד עברי. הא מסתברא דליתא. אלא ככנעני בעי למישיימיה. כיון דאקדיש כל הדמים שהוא שוה. ובידוע שהכנעני שוה יותר בשוק מהעברי. שהקונה ע"ע קונה אדון לעצמו [קידושין דף כ' ע"א]:

ותדע עוד דהכי הוא. דהא שמין אותו כמה הוא יפה להמכר בשוק. וע"ע אי אפשר למוכרו בשוק. כדאיתא בספרי שלא ינהוג בו מנהג בזיון לא יעמידנו על אבן הלקח. ולכן א"א לעמוד על כל שיוויו. והרי א"כ ההקדש נפסד. אע"כ כדאמרן. דנישום הוא כעבד כנעני. אילו היה עומד על אבן הלקח. ונמכר לעבודת עבד. וזה ברור לענ"ד:

ומעתה נראה דקושית התוס' לא קשיא כלל. דאטו מי קאמרינן דעברי איתקש לנחלה. אלא הכא היינו טעמא משום דלא סגי בלא"ה. וכן אמרו בשומת ניזקין ודוק:

משנה לחם

מעמד ומושב במקום שלא נהגו. אין רשאין לנהוג כן. כדמוכח בגמרא ר"פ המוכר פירות.

משנה לחם

בלח"ש השם. נ"ב (דכוותה רפ"ה דתמיד. ברכה למשמר היוצא).

משנה לחם

תשעה עיין הגהה שבתוך ספר תי"ט ס"פ שילהי מכילתין.

משנה ד

לא יפחות משלשה פסוקים. ואם פיחת אם יצא בדיעבד. עמ"ש בס"ד בביאורי לטא"ח (סקל"ז):

משנה ה

המפטיר בנביא. כתב הרע"ב מי שרגיל להפטיר בנביא וכן לשון רש"י ז"ל. וכלומר מי שעתיד להפטיר דמסתמא פריסת שמע קודם שקורין בתורה הוא עכ"ל בתי"ט:

ולי נראה לטעמיה דאינצויי אין צורך לדוחק זה. ואתיא מתני' כפשטה ומאי דמוקדם מוקדם. שאני אומר גם אחר קריאת התורה היו פורסין. לאותם שלא שמעו ברכת התורה. וכן נוהגין גם עתה. והרב תי"ט עצמו כך כתב לעיל:

ונ"ל דלטעמא דאינצויי לא משום כבוד לחוד דעבדינן ליה למפטיר. אלא מאחר שזכה בברכות ההפטרה. גומר הברכות שאחריהן. וכמו שמצינו הלכה בסעודה [ברכות דף מ"ב ע"ב]. והוא מברך על המוגמר. אע"פ שאין מביאין אותו אלא אחר הסעודה ע"ש הטעם. הכי נמי הכא היינו טעמא דמתני' שהמפטיר זוכה בכל הברכות הללו השנויין לפי שהוא האחרון. על כן הוא הראוי יותר מהקודמים לו. ופריסת שמע ג"כ לאחר מכן היא באה לפ"ז:

והכי מסתברא דבימיהם שהיו אומרים גם ברכה של יוצר בפריסת שמע. אפי' שמעו ברכו בעת קה"ת. מ"מ היו צריכין עדיין לפרוס שמע לאותן שלא שמעו ברכת יוצר בעשרה:

וגם מ"ש בכוונת רש"י באומרו רגיל להפטיר. שר"ל על שם העתיד. וכלומר שזוכה מתחלה בפריסה ע"ש סופו. לפי שעתיד להפטיר. הוא דוחק מוחלט. והוציא בזה לשונו הזך מפשטו ומשמעותו. ואולי דעת אחרת עמו בזה. כמ"ש בסמוך בעזה"י:

והוא נושא את כפיו. לשון בתי"ט משום סיפא נקט ליה דקטן לא. א"נ שהוא המתחיל ע"כ. משום דקשיא ליה דתני מילתא יתירתא דלא צריכא. פשיטא בלא"ה נמי נושא כפיו וחיובי מיחייב:

ואנא אמינא לא קחזינא הכא יו"ד קרת. האלהים צריך למימתחה כמורדייא דלברת. ותמה על עצמך מאד איך לא הוקשה לו ביתר עז בהפך. ששנו כאן הוא עובר לפני התיבה ונושא את כפיו. אתמהה לא כן תנינן בפ' אין עומדין. העובר לפני התיבה אפי' אין שם כהן אלא הוא לא ישא כפיו. וע"כ יותר נראה דמשבשתא היא כמשנת בן תדל. ואמנם לא מחמת זה דחינוה בשתי ידים ומללמד זכות עליה לא נחדל:

ואפשר אדרבה מתוך זה נתגלה לנו פירושה של משנתינו. דקמ"ל אע"ג דקיי"ל בעובר לפני התיבה. אם אין שם כהן אלא הוא לא ישא כפיו. אלא א"כ הבטחתו שחוזר לתפלתו. ומשמע דאם יש שם כהן שלא הוא. אע"פ שמובטח בעצמו לחזור לתפלתו. לא ישא את כפיו. משו"ה איצטרי' לאשמועי' הכא. דזה העובר לפני התיבה מחמת שהפטיר בנביא. אינו בדין זה. ונושא כפיו בהבטחה ולא דמי לאחר העובר לפני התיבה שלא זכו לו. ושאני הך דבין לטעמא דיקרא או דאינצויי. לא ראו לבטלו מנשיאות כפים. מאחר שבטוח. כיון דאית ביה נמי הני טעמי. וגם כדי שלא יהא נמנע לעתיד מלהפטיר. אם יצא שכרו בעבור לפני תיבה. בהפסדו שמונעין ממנו נשיאות כפים עשה דאורייתא וזה דבר נכון לחלק בין הפרקים:

או שמא זהו שאמרו רש"י והרע"ב המפטיר בנביא שרגיל להפטיר. ור"ל שכיון שרגיל הוא יהיב דעתיה. ומזדהר ויודע בטוב לחזור לתפלתו. ולכן התירו כאן למפטיר העובר. שישא כפיו מכל מקום ולא מפלגינן ביה דצ"ל דווקא הבטחתו שחוזר לתפלתו. דמסתמא בקי הוא ובוטח להיות חוזר לתפלתו. וגם זה הגון:

אי נמי לפי מה שפירשנו אנחנו שם בפא"ע בס"ד דאם אין שם כהן אלא הוא דווקא תנן. דאז אינו נושא כפיו אלא בהבטחה. אבל ביש כהני' חוץ ממנו לא בעינן הבטחה. אפי' אין שם אלא הוא. ומטעמים הנ"ל אי משום יקרא ואי משום ניצויי. מוקמינן ליה אדין תורה דחזקתו בטוח. וכטעמא דילן התם דביש שם כהני'. עולה לדוכן ולא חיישינן להבטחה. כיון שהוא מחוייב בדבר מן התורה:

והכא נמי כיון דתקון ליה רבנן נ"כ. כל דתקון כעין דאורייתא תקון. [גיטין דף ס"ה ע"א]. דנושא כפיו מן הסתם. ולא בדקינן ליה בהבטחה. אפי' בחד דאין קורא כהנים. ואינו נושא כפיו אלא מדרבנן. כמו שכתבתי שם. ואם משום דשאני מפטיר כיון דרגיל. מובטח קרינן ליה בסתמא וכדלעיל. משו"ה אפי' אין שם כהן אלא הוא. לעולם ישא כפיו. אע"ג דלא ידעינן ביה בודאי שבטוח לחזור לתפלתו:

ובין כך או כך לא משנה שאינה צריכה היא. ולא כדי נסבה. אבל צורך גדול היה לו לתנא לשנותו. וכפתור ופרח הוא בעיני בקיום הגירסא. ואין להאריך במה שנגלה מהדוחק והקושי שבפירוש התי"ט. ואם ישנה לגירסא זו מן השמים זכו לנו ליישבה כנ"ל כי קרוב הוא:

אך אגב שיטפא הצצתי בס' הרי"ף. וכמדומני דלא גרס לה. ומדפיסים חדשים מקרוב באו שהגיהו והוסיפו בו לשון זה. שהוא נושא כפיו. והמה ישאו עון טעותם. שלא ראו יפה. שבכוונה נשאו רוח ההשמטה. ואחר הערה זו מעתה אני במקומי איני מרחקה

ואיני מקרבה בזרוע. לא סמינן לה ומיגמר לא גמרינן מנה. אלא תהא מונחת עם שאר הספיקות עד שיבוא אליהו:

שוב זכיתי ללמוד מדברי התו' והר"ן ז"ל. עוד ישוב אחר הגון בגרסתינו הנז' שלא תהא כמשנה שאינה צריכה. וטובא קמ"ל דנושא כפיו בקביעות כשהוא גדול. אע"פ שלא נתמלא זקנו עדיין שאינו רשאי לישא כפיו בקבע. אם לא באקראי. (לפ"ד התו') אע"פ שהגדיל. עד שיתמלא זקנו. כדאי' פ"ק דחולין [דף כ"ד ע"ב] משא"כ במפטיר דלא קפדינן אנתמלא זקנו. מ"מ נושא כפיו בקביעות:

ובזה מכוונים ג"כ דברי רש"י הנז'. במ"ש הרגיל להפטיר. דה"ט דהתירו לזה. כיון שרגיל להפטיר בקבע. לכן עובר גם לפני התיבה בקבע. אע"פ שאחר אינו רשאי. אלא כנז' כמו בנושא כפיו דשוין הן לענין זה:

ולפי מה שאכתוב בסמוך בס"ד. איכא לשנויי תו. דקמ"ל דנושא כפיו אפי' אינו עדיין גדול כל כך שיתמלא זקנו. וגם יש שם כהנים אחרים זולתו. אעפ"כ הוא נושא כפיו ודוק. והרי זה נכון מאד. גם מ"ש בתחלה דברים נכונים והגונים הם. כולם נכוחים למבין:

משנה לחם

והוא עובר כו'. עיין גמרא.

משנה ו

קטן אינו נושא את כפיו . כתבו התו' דשלש חלוקות יש בדבר. דהיינו קטן שלא הביא שתי שערות נושא כפיו בחברת הגדולים כדי לחנכו. ובהכי מיירי ההיא דלולב הגזול [דף מ"ב ע"א]. שהיודע לישא כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות. ודפסלינן הכא קטן מיירי בשאין גדולים עמו. וההיא דחולין דבעי מילוי זקן. מיירי לישא כפיו תדיר בקביעות. אבל באקראי בעלמא יוכל לישא כפיו. אע"פ שלא נתמלא זקנו. כדי לאחזוקי נפשיה בכהני עכ"ד:

ואני תמה על זה כי איזה קצבה יש בדבר להקרא אקראי. ולא נתנו חז"ל דבריהם לשיעורין. גם הדמיון שהביאו מצוערי הלויים נראה דלא דמי כלל ע"ש במקומו ודוק:

ואילולי דבריהם ז"ל הייתי אומר בהפך. דההיא דחולין דבעינן מלוי זקן. היינו בדאיכא כהנים אחרים גדולים. דהנח לציבור שכבודם בגדולים. ואפשר דאה"נ דלא פסיל. אלא שאין הציבור או אחיו הכהנים מניחין אותו. דומיא דאיתא התם גבי עבודה. דמשיביא שתי שערות כשר. ואין מניחין אותו לעבוד עד שיהא בן עשרים:

אבל כשאין שם אחר אלא הוא. אזיל ליה כבוד ציבור. כי היכי דלא תתבטל נשיאת כפים. ומוקמינן ליה אדיניה. דכשר משהביא שתי שערות. אע"פ שלא נתמלא זקנו. כיון דלא אפשר שאני:

והכא אי בעית אימא. בקטן שלא נתמלא זקנו איירי. ואינו נ"כ דתנן. היינו במקום גדולים כההיא דחולין. ואב"א בקטן ממש. וכל שכן ניחא דפסול נמי הוי. ואפי' עם גדולים לא. אדרבה מיגרע גרע. וההיא דס"פ לולב הגזול בשבקי ויודע בלבד איירי. אע"פ שעדיין לא נשא כפיו. כיון דחכים כולי האי. בקי נמי בשמירת תרומה בטהרה ודוק:

סומא פורס שמע ומתרגם. . אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא כפיו. ה"ג הרי"ף. וטעמא דכולהו פירשתי בעזה"י בביאורי. ובתשו' באורך. ולא כמ"ש בפי' רש"י שסביב הרי"ף שלא כמפורש בפנים. דנ"ל איזה תלמיד טועה כתבו. ובודאי אינו מפירש"י כלל. דבגמרא דילן ליתיה. ולא ידענא מאן קבע להנהו מילי. ומאן לימא לן דבר סמכא הוה. עמ"ש שם באורך בס"ד. ומשם תראה ג"כ טעם הספרים דל"ג לה אע"פ שלד"ה אין שייכות לסומא בקה"ת:

משנה ז

כהן שיש בידיו מומין. כתב הרע"ב וכן בפניו וברגליו. והיינו משום דמדינא צריך לישא כפים יחפי רגל. עמ"ש בס"ד בביאורי לטא"ח (סי' קכ"ח) וצ"ב. וצ"ל דפוחח ע"כ אינו אלא שבגדיו קרועים וכפי' התו':

משנה ח

אף יחף לא יעבור מכאן יש לי ראיה ברורה לדעת הרמב"ם. שעכ"פ במקום שנהגו לילך ולעמוד יחף בפני הגדולים. שמותר לעשות כן בתפלה. ולדעת הטור חובה היא כמ"ש בא"ח סי' צ"ח. והרב"י תמה עליו שם. והרי ראיה גמורה ממשנתנו זאת. דלכל אדם מיהת מותר לעבור יחף. ואפשר מצוה נמי איכא כדעת הטור. וטעם גדול יש בדבר כמ"ש בביאורי לטא"ח (סי' צ"א וצ"ב):

סכנה עמ"ש הרע"ב והמפרשים. ואפשר עוד לומר שבשעת השמד שנו כאן. שגזרו כל המניח תפלין ינקרו את מוחו. והיו מוסרין עצמן עליה. ולפי שהמצוה מגינה בעידנא דעסיק בה. וכענין שסיפרו מאלישע בעל כנפים [שבת דף מ"ט ע"א]. שמצאו סרדיוט ונעשה לו נס ונדמו לכנפי יונה. כדאי' בגמרא דר"פ ר"א דמילה. אבל זה שאינו עושה מצוה. מכניס עצמו בסכנה בחנם. זהו שאמרו סכנה. כי האו"ה לא יבחינו בכך. ויחשבו שבהם תפילין כשרים. ויסתכן בעצמו ולא קיים המצות שאלמלא קיימה. לא היה בא

לידי סכנה. דכוות' ההוא עובד' דר"ט דריש ברכו' [דף י' ע"ב] עמ"ש שם בס"ד. שוב מצאתי כן בתו' ואולי כבר ראיתיו ושכחתי:

הרי זה דרך המינות לפי מה שכתבתי בפי' סכנה דלעיל. ניחא דלא קאמר הכא נמי סכנה. דכה"ג יודעים שאינו מקוים מצות תפלין בכך. ואינו נתפס למינות בשבילו. שהרי דרך המינות הוא כן:

ומ"ש הרע"ב במקום שמוחו של תינוק רופס. כתב תי"ט שהוא ענין רכיכות. ול"נ שהוא מענין מרפש רגל ורבים חבריו. והם לשון רמיסה ודריכה. וכן בארמי בב"ר דין רפס מדבית אבא. והדורך ורוקע ברגליו עושה נקישה וקפיצה. וכך הוא מוחו של תינוק הרפה דולג ודופק. כמורגש במישוש היד:

על בית אונקלי. כתב הרע"ב על בית יד המלבוש מבחוץ. והכתוב אומר לך לאות ולא לאחרים וכפרש"י. היינו דאיכא בין הא ובין בבא קמייתא. דלעיל איירי במניחה על פס ידו. והכא במניחה על הזרוע. כנגד הקיבורת למעלה מבגדיו:

אלא . דקשיא לי דהא מסקינן במנחות (דף ל"ז:) דבמקו' לך לאות אתמר. ואף על פי שהן מגולים לית לן בה. ומשו"ה לכאורה היה נראה דאין זו כוונת רש"י. אלא ה"פ דנתנה על בית יד מבחוץ. לאפוקי דלא נתנה בפס ידו מבפנים. ובלי מלבוש. והיינו דאיכא בין ההיא לדהכא. ומסייע לישניה דרש"י דנקט בית יד ולא בית זרוע:

איברא דא"ה לא ידענא מ"ט התם קרי לה דרך המינות. והכא דרך החיצונים. להכי מסתברא כדפרישית מעיקרא. והיינו דקרי ליה דרך החיצונים. כדכתב הר"ן שאינו עוקר הג"ש. דהא מניח' במקום קיבורת כמ"ש התי"ט בשמו. ומנא ליה להר"ן הא. אלא ודאי משום דתלמודא דמנחות דלעיל דחקיה. דבודאי בהכי נמי מיקיים קרא:

ורש"י לאו דווקא קאמר משום לך לאות. אלא משום דדמי קצת. ומשו"ה לא שרי אלא מפני אונס מכה. כמ"ש בס"ד בטא"ח (סימן כ"ז). ולכן זה שעושה כן שלא מאונס. אלא להראות נויין לבר. שציפן זהב. ה"ז דרך החיצונים מכל מקום. אף על פי שבמקום אונס מיהא יוצא כה"ג. ומסייעא למ"ש בבאורי עיין שם.

אלא דאכתי לא ניחא לי איך אפשר לומר דיצא בזה בדיעבד היכא דלא אפשר. תינח דנתנה על בית אונקלי. מיהא ציפן זהב. מאי איכא למימר. והא קיי"ל ציפן זהב פסולין. [סנהדרין דף מ"ח ע"ב]:

ואפשר שאין פיסולן אלא מדבריהם וצ"ע ועמ"ש בס"ד בביאורי הנז' (סי' ל"ב):

משנה ט

ומזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא. נראין דברי בעל הערוך ותרגום המיוחס ליב"ע (ואינו לו כדמוכח מגמרא דריש מגילה וק"ל) דמוקמי לקרא בישראל שבא על הכותית כמ"ש בתי"ט משמם. והיינו נמי דתנא דבי רבי ישמעאל דאיתא בתלמודא. ודלא כפירוש רש"י:

ואיברא דהכי הוא. ושבקיה לקרא דדחיק ומוקי נפשיה. דהא במולך ממש לא מסתברא דמאי בעי הכא בפ' עריות. ואין כאן מקומו באמצען דעריות מלפניו ולאחריו. והכי מפרשי לה אינהו נמי באיסור ביאה:

סליקא לה מסכת מגילה בס"ד

משנה לחם

על קן צפור יגיעו רחמיך עמ"ש בס"ד בחי"ג בלח"ש (דקט"ב שכ"א) דריש מכילתין וק"ל ולדעתי חובר אחר חתימת התלמוד בימי הגאונים.